

urgenda

SAMEN SNELLER DUURZAAM

**JAAR
VERSLAG**

2020

Inhoudsopgave

Inleiding	5
1. Het voorkomen van ontwrichtende klimaatverandering	6
1.1 De Klimaatzaak en het halen van 25% reductie in 2020	7
1.2 De uitvoering van een deel van het 54-puntenplan	9
1.3 Energiebesparingsprojecten Urgenda en partners	15
2. Verduurzamen gebouwde omgeving	22
2.1 Thuisbaas	23
2.2 Aardgasvrije wijk op Vlieland	24
3. Internationale klimaatzaken	26
4. Hulp voor een regionale klimaataanpak	30
5. Landbouw, Bomen en Biodiversiteit	32
5.1 Meer Bomen Nu – 500.000 bomen geplant in 2020!	33
5.2 1001 hectare kruidenrijk grasland	35
5.3 VoorBoeren	36
5.4 Broekhuizerlaan	37
5.5 Stimuleren groene daken: 700 meter Groen Dak in Deventer	38
5.6 Bedrijventerreinen vergroen(t)en	38
5.7 Caring Farmers	40
5.8 Natuurvolgend bosbeheer	40
6. Bouwen aan de Beweging	42
6.1 Grootouders voor het Klimaat	43
6.2 Nieuwe website: SamenSnellerDuurzaam.nl	48
6.3 Helpen en ondersteunen van allerlei andere initiatieven	48
7. Onderzoek en publicaties	50
8. Personeel en Organisatie	56
9. Financiën	58

Urgenda streeft naar een circulaire economie die draait op duurzame energie. We richten ons hierbij op een omslag naar 100% duurzame energie in Nederland, wat vergezeld gaat van veranderingen in de industrie, de (land)bouw-, mobiliteit- en de energiesector. Dit alles met zoveel mogelijk behoud van biodiversiteit en meer opslag van koolstof in bodem en bomen. Het voorkomen van zowel ontwrichtende klimaatverandering als het verlies van biodiversiteit zijn twee van de grootste uitdagingen van deze tijd. Deze vereisen integrale oplossingen.

Inleiding

We begonnen 2020 vol goede moed. De Hoge Raad had gesproken op de valreep van 2019, op 20 december kreeg Urgenda ook daar gelijk: de Nederlandse Staat moet uiterlijk per december 2020 minstens 25% minder broeikasgassen uitstoten dan in 1990 vanaf het Nederlandse grondgebied. Dat betekende dat de regering heel veel extra maatregelen moest nemen in heel korte tijd, want zij was simpelweg bijna vijf jaar te laat begonnen. De eerste uitspraak van de Rechtbank Den Haag was van juni 2015 en was “bij voorraad uitvoerbaar”, oftewel, de Staat had meteen moeten beginnen. Dat deed de regering niet, waardoor er aan het begin van 2020 een vonnis lag dat in normale omstandigheden niet meer gehaald zou worden. Urgenda maakte samen met 800 organisaties een 54-puntenplan en bood aan om met al die organisaties te helpen bij de uitvoering. De overheid koos ervoor om 30 van die maatregelen in meer of mindere mate uit te voeren.

Toen kwam corona, half maart 2020. Dat zette veel op zijn kop. De regiotour ging niet door. De grote energiestrijd voor zorghuizen viel in het water en vele lezingen werden uitgesteld, “gezoomd” of uiteindelijk helemaal geschrapt uit de agenda. Daar stond tegenover dat de campagne om 1 miljoen bomen te planten prachtige aanbiedingen kreeg door een weggefallen afzetmarkt. We kregen 150.000 perenbomen en tienduizenden sneeuwballen van tuinders die geen afzet meer hadden, die we allemaal gratis uitdeelden. Tien kilometer file in Friesland van mensen die een gratis perenboom kwamen afhalen bij afvalverwerker Omrin was het resultaat. Om maar een voorbeeld te geven. Het was een gekkenhuis.

Veel studenten hadden moeite om een stageplek of een afstudeerplek te vinden. Wij besloten om dus juist meer mensen dan normaal een plek te geven als stagiair, trainee, afstudeerder of tijdelijke onderzoeker. We zagen elkaar helaas niet zo veel, of vooral per zoom, maar toch was er een grote saamhorigheid. En er is dus ondanks corona toch heel veel gebeurd in 2020. Dat leest u in dit jaarverslag. Veel leesplezier!

Marjan Minnesma
Directeur Stichting Urgenda

I.

Het voorkomen van ontwrichtende klimaatverandering

In 2020 heeft het Urgenda-team veel verschillende projecten uitgevoerd die leidden tot energiebesparing en daarmee tot minder CO₂-uitstoot. Daarmee leverden we een bijdrage aan het halen van ons doel uit de Klimaatzaak: 25% minder uitstoot dan in 1990 vanaf 2020.

I.I De Klimaatzaak en het halen van 25% reductie in 2020

Op 24 juni 2015 won Urgenda de Klimaatzaak bij de Rechtbank en had de overheid meteen moeten beginnen met uitvoeren van het vonnis. Helaas deed het kabinet niets. Ook na het hoger beroep in oktober 2018 kwam er geen actie. Pas na de uitspraak van de Hoge Raad op 20 december 2019 leek de overheid onze Klimaatzaak pas echt serieus te nemen. Tot die tijd hield men de kop in het zand.

Samen met inmiddels 815 organisaties bleef Urgenda de overheid helpen. In een 54-puntenplan overhandigde Urgenda het kabinet 54 maatregelen, die samen zouden leiden tot ongeveer 17 Mton extra reductie van CO₂-uitstoot, genoeg om aan het vonnis te kunnen voldoen. De ruim 800 organisaties en Urgenda boden ook aan om te helpen bij het uitvoeren van al die maatregelen. De laatste 6 maatregelen konden bijvoorbeeld leiden tot 1,6 Mton extra CO₂-reductie. Sommige maatregelen konden verschillende doelen dienen. Zo hielpen maatregel 45 en 48 ook om de stikstofuitstoot terug te dringen en zorgt 49 voor een gezonder leven. Door het 54-puntenplan uit te voeren zou het kabinet 25% CO₂-reductie in 2020 kunnen halen.

De opties voor de overheid waren: kolencentrales sluiten of 54 kleinere maatregelen nemen. Het eerste was goedkoper, het tweede zorgde ook voor meer biodiversiteit, schonere lucht en een lagere energierekening. Beide opties uitvoeren was natuurlijk ook mogelijk of een mix van beide.

In april 2020 ging er een brief van het kabinet naar de Tweede Kamer met een 'Urgenda-pakket': hoe men dacht nog 25% minder broeikasgassen uit te stoten dit jaar in vergelijking met 1990. Er werd gekozen voor een mix van 30 van de 54-punten uit het plan van Urgenda plus maatregelen om minder steenkool te gebruiken in elektriciteitscentrales. Echter, het sluiten van een kolencentrale kost tijd en het wettelijk aan banden leggen van kolencentrales om voortaan maximaal 35% van de

capaciteit te benutten, kost ook tijd. In 2020 lukte dat in ieder geval nog niet. In oktober 2020 liet het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) weten dat het kabinet niet op koers lag om het doel van 25% in 2020 te halen. Urgenda schreef een brief waarin we om extra actie vroegen en daarop volgde een klein extra pakket, wat volgens ons nog niet genoeg is. Wij hebben nog extra suggesties gedaan, o.a. om de kolencentrales niet op maximaal 35% van hun capaciteit te laten draaien, maar op maximaal 25%, op jaarbasis. Dat hebben ze in 2020 vrijwillig ook gedaan, dus dat kan gewoon. Urgenda heeft het Ministerie van EZK daartoe nog van rapporten voorzien, om te laten zien dat 25% als maximale capaciteit heel goed mogelijk is.

De finale cijfers over 2020 komen pas later, maar de eerste schatting van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) is dat de overheid uitkomt op ongeveer 24,5% minder uitstoot dan in 1990. Dat zou nog een ruime Mton te kort zijn, maar ze komen door corona veel dichterbij 25% uit dan iemand ooit had kunnen vermoeden.

Er waren drie niet-structurele factoren, die de uitstoot flink extra omlaag brachten:

- Corona (minder mobiliteit en terugvallen van sommige bedrijvigheid);
- Warme winter (= minder aardgas voor verwarming);
- Aardgas was goedkoper dan steenkool, waardoor massaal de kolencentrales uit gingen en de gascentrales uit de mottenballen kwamen.

De uitspraak van de rechter behelst een reductie van 25% uiterlijk per 2020. Dat betekent natuurlijk dat ook alle jaren daarna minimaal 25% minder broeikasgassen uitgestoten moeten worden dan in 1990. De kans dat de economie en daarmee de uitstoot weer opveert is groot, ook omdat de gasprijs weer omhoog is gegaan en de winter in 2021 kouder was. De overheid zal dus veel meer moeten doen, want er komt makkelijk weer 8 Mton aan uitstoot bij in 2021.

I.2 De uitvoering van een deel van het 54-puntenplan

In het 54-puntenplan stonden zeer uiteenlopende maatregelen. Aan een aantal maatregelen heeft Urgenda zeer actief meegewerkt (zie paragraaf I.3), voor andere heeft ze ideeën aangedragen of anderen aan de verschillende ministeries gekoppeld. Vrijdag 7 februari sprak een delegatie van Urgenda met vertegenwoordigers van vijf Ministeries. De Ministeries van IenW, LNV, BZK en EZK hebben ieder een aantal maatregelen onder de hoede genomen en het Ministerie van Financiën heeft al dan niet extra middelen ter beschikking gesteld.

Een paar resultaten waar 'Urgenda-geld' werd uitgetrokken om meer CO₂-besparing te realiseren of andere potjes werden benut om maatregelen mogelijk te maken:

- **Maatregel 2: Minder koeien, niet minder winst.** Er werd 300 miljoen per jaar extra uitgetrokken binnen LNV voor het helpen stoppen van veehouders (mede om de stikstofuitstoot te verminderen).
- **Maatregel 3: Maximumsnelheid verlagen.** Ook hier een maatregel die zowel CO₂ als stikstof uitstoot verlaagt: op de snelweg rijden we geen 130 km/u meer, maar 100 tussen 6.00 en 19.00 uur.
- **Maatregel 9: Behoud salderen.** Zou eerst afgeschaft worden in 2020; dat is nu verlengd naar 2023 met langzame afbouw naar 2031.
- **Maatregel 14: Verhoging ISDE voor kleinschalige warmte.** Is extra subsidie voor vrijgemaakt.
- **Maatregel 15: Extra budget voor woningisolatie.** Is extra subsidie voor vrijgemaakt.
- **Maatregel 21: Reservetransformatoren voor zon & wind.** Deze aanpassing in de wet is uitgevoerd.
- **Maatregel 22: Verdubbeling krimp varkenssector.** Er is 60 miljoen extra vrijgemaakt voor de krimp van de varkenssector.
- **Maatregel 23: Zon op school.** Er is een brief aan alle scholen gestuurd om ze te stimuleren om te verduurzamen. Er is een gunstige regeling voor scholen plus ondersteuning.
- **Maatregel 24: Ledverlichting bij bedrijven en kassen.** Er is 30 miljoen euro beschikbaar voor ledverlichting in kassen.
- **Maatregel 33: Verdubbeling slagkracht energiecoöperaties.** Er is een nieuwe regeling in 2021 gestart als opvolger van de zogenaamde 'postcoderoosregeling', waar de energiecoöperaties tevreden over zijn.
- **Maatregelen 29, 39, 41 en 42.** Er is een regeling gekomen waarmee energiebesparing bij burgers wordt gestimuleerd. Vanwege het grote succes is die regeling nog een keer verlengd (RRE). De regeling geeft mensen tot 90 euro om maatregelen te nemen: van radiatorfolie tot ledlampen en stand-by killers. Hiervoor waren in het najaar van 2020 al diverse subsidiemogelijkheden in het leven geroepen, verlengd of verhoogd en daarna trekt het kabinet nóg eens 140 miljoen uit voor energiebesparing bij huurders, woningeigenaren en MKB'ers.
- **Maatregel 37: Duurzamer Asphalt.** Er is 10 miljoen uitgetrokken voor duurzamer asfalt.
- **Maatregel 39: Overheidscampagne 'Het kan wel'.** Overheidscampagne iedereen doet wat.
- **Maatregel 43: Actieplan inwisselen koelkasten.** In 2021 krijgt de branche 1 miljoen euro, waarmee consumenten 35 euro korting krijgen bij aankoop nieuwe koelkast als ze de oude koelkast inleveren.
- **Maatregel 44: Strengere controle op F-gassen.** De overheid gaat beter controleren en handhaven op dit onderwerp.

- **Maatregel 54: Extra SDE+ voor zon op dak.** De regering heeft 2 miljard extra uitgetrokken voor de SDE-regeling.

Daarnaast zijn er ook documenten geschreven en lopen er gesprekken over duurzaam bosbeheer en een aantal andere zaken, die nog niet tot concrete middelen en besparing hebben geleid. We houden de vinger aan de pols.

BEHOUD SALDEREN

MOGELIJKE BESPARING VOOR 2020: 0,4-0,9 MTON CO₂

#HETKANALSJEHETWILT

Samenvatting minimum CO₂-eq-besparing mogelijk in 2020

MAATREGEL	MTON 2020	MTON 2021	KOSTEN
001. 100.000 huurhuizen energieneutraal	0,2	0,4	C
002. Minder koeien, niet minder winst	2	3	A
003. Maximumsnelheid verlagen	0,8	1,2	A
004. Energie besparen in zorginstellingen	0,2	0,2	A
005. Verlichting uitzetten na werktijd	0,2	0,3	A
006. Netwerk semi-autonome kleine voertuigen	0	0,5	C
007. Duurzaam bosbeheer	0,2	0,2	A
008. Koppel aanbestedingen aan besparingsplicht	0,3	0,4	A
009. Behoud salderen	0,4	0,4	C
010. Groene daken	0,1	0,2	C
011. Een dag per week zonder vlees	0,5	1	A
012. Versneld vernatten veenweide	0,2	0,4	A
013. Actieplan elektromotoren	2	2	A
014. Verhoging ISDE voor kleinschalige warmte	0,1	0,1	C
015. Extra budget voor woningisolatie	0,2	0,4	C
016. Stimulering collectieve zonnepanelen	0,1	0,1	C
017. Leasecontracten zonnepanelen op kWh-basis	0,1	0,1	C
018. Altijd meetellen zonnepanelen in energielabel	0,1	0,1	C
019. Regeling zonnepanelen & sanering asbestdak	0	0,1	B
020. Zonnepanelen op overheidsgebouwen	0,1	0,2	B
021. Reservetransformatoren voor zon & wind	0,4	0,4	B
022. Verdubbeling krimp varkenssector	0,3	0,4	C
023. Zon op school	0,1	0,1	A
024. Ledverlichting bij bedrijven en kassen	0,8	1	A
025. Anders reizen	0,7	1	A
026. Inregelen warmte-installaties bedrijven	0,5	0,5	A
027. Banden op spanning	0,2	0,2	A
028. CO ₂ -prestatieladder	0,8	1	A
029. Campagne voor cv-optimalisatie huishoudens	0,4	0,8	A

030. APK voor gebouwen	0,1	0,1	A
031. Stadsheffing voor leefbare stad	0	0,2	A
032. Innovatieve chemische recyclingtechnieken	0,1	0,2	A
033. Verdubbeling slagkracht energiecoöperaties	0,1	0,1	A
034. Actieplan enkel naar HR++ glas	0,2	0,3	C
035. Bomen, bossen en bermen	0,1	0,2	C
036. Sneller handelen tegen recreatief gebruik lachgas	0,1	0,1	A
037. Duurzamer asfalt	0,1	0,2	A
038. Meer gebruik olivijnzand	0,1	0,1	A
039. Overheids campagne 'Het kan wel'	0,2	0,5	C
040. Innovaties met potentie	0,1	0,2	A
041. Extra led in huishoudens	0,2	0,3	A
042. Gratis doorvoerstekker tegen sluipverbruik	0,2	0,3	A
043. Actieplan inwisselen koelkasten	0,4	0,4	A
044. Strengere controle op F-gassen	0,1	0,4	A
045. Minder stikstof in de landbouw	0,2	0,3	C
046. Doe de deur dicht	0,3	0,4	A
047. Ambitieuzer plan voor plastic	0,2	0,5	A
048. Innovaties in de transportsector	0,2	0,2	A
049. Groen en gezond wonen	0,1	0,2	A
050. Ruim je data op	0,5	1	A
051. Anders verdoven	0,1	0,1	A
052. Spanningsoptimalisatie	0,5	2	A
053. Rem op kalveren-, geiten- en schapensectoren	0,2	0,3	C
054. Extra SDE+ voor zon op dak	0,5	1	A
TOTAAL	16,9	26,4	

KOSTEN ZIJN VERDEELD IN 3 CATEGORIEN

A: 0 – 100 euro per ton CO₂

B: 100 – 150 euro per ton CO₂

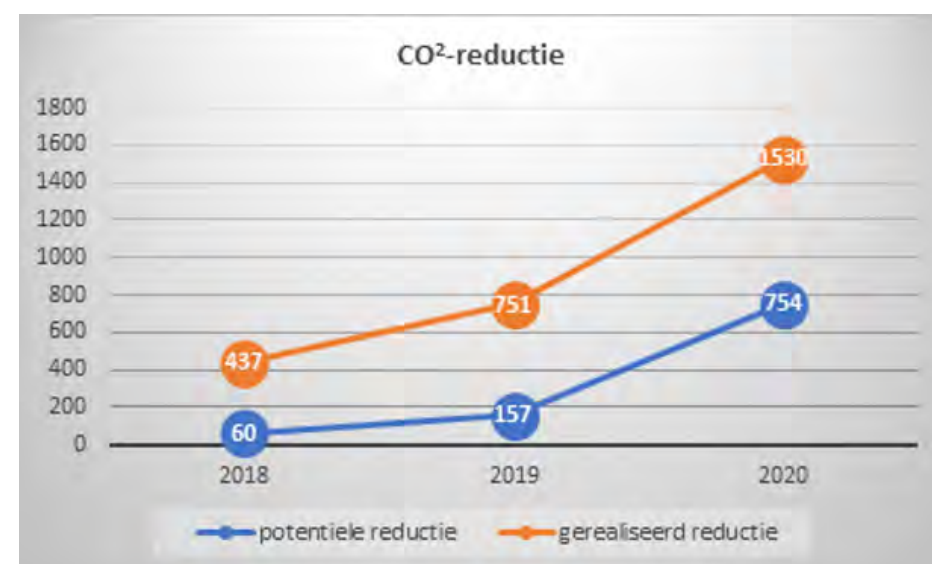
C: meer dan 150 euro per ton CO₂

Na het publiceren van het 54-puntenplan heeft Urgenda de boekjes ter inspiratie naar alle gemeenten gestuurd en gevraagd wat de gemeenten konden doen met deze voorstellen. We vroegen wethouders een A4'tje te maken met #mijnmaatregel en daarop welke maatregel zij speciaal ondersteunen of belangrijk vinden. Ondanks corona zijn veel gemeenten daarmee aan de slag gegaan. Ook voor anderen bleek zo'n concreet boekje met acties die je ook op lokaal niveau kunt nemen, inspirerend te werken.

Zo meldde de wethouder van de gemeente Eindhoven dat ze heel veel maatregelen hadden opgepakt. Een van de maatregelen had betrekking op toezicht en handhaving op energiebesparing bij het bedrijfsleven. In 2017 heeft de gemeente Eindhoven de klimaatroute-app laten ontwikkelen. De handhaver gaat met deze app op pad bij bedrijven en registreert hierin de te nemen energiebesparende maatregelen.

Deze grafiek laat in oranje zien hoeveel CO₂-uitstoot de bedrijven hebben gereduceerd (na de tweede controle) en in blauw hoeveel er daarnaast nog potentieel nog te besparen is. Dit gaat om maatregelen zoals een installatie die vervangen gaat worden op een natuurlijk moment. Op basis van ervaringen bij instellingen, levert handhaven van naleving van het activiteitenbesluit een gemiddelde elektriciteitsbesparing op van 6% en een gasbesparing van 8%. De grafiek toont hoeveel ton CO₂-uitstoot er cumulatief bespaard is.

Zo werden er allerlei maatregelen genomen en zouden gemeenten veel van elkaar kunnen leren.

1.3 Energiebesparingsprojecten Urgenda en partners

Als teken van goede wil en omdat Urgenda graag concreet helpt bij het realiseren van minder uitstoot van broeikasgassen, startten we in juni 2020 met een aantal energiebesparingsprojecten:

1. Zet 'm op 60
2. Energiestrijd zorghuizen
3. Lichten Uit!
4. Deuren Dicht!
5. Energiebesparing in zwembaden

1.3.1 Zet 'm op 60!

De meeste mensen in Nederland hebben nog een cv-ketel. De meeste ketels staan op de fabrieksinstelling van 80 graden. Ze werken veel efficiënter als ze voor het verwarmingswater op 60 graden staan en dat kan zonder een verlies aan comfort. De meeste mensen kunnen binnen 1 minuut hun cv-ketel op 60 zetten en besparen daarmee tot 60 euro per jaar. Op de website zetmop60.nl heeft Urgenda zo'n 45 korte instructievideo's gezet, waarmee mensen zelf in 1 minuut de cv-ketel op 60 graden kunnen zetten.

Vervolgens zetten we filmpjes en advertenties in om mensen op te roepen om dit te gaan doen. Een team van mensen stond klaar om te helpen of vragen te beantwoorden. We zochten samenwerking met lokale energiecoöperaties en andere organisaties die bezig zijn met de energietransitie of lokale besparingsprojecten. Het doel is om in één jaar 18.800 ton CO₂ te besparen — de eerste helft daarvan in 2020. Ondanks corona komen we daar toch goed bij in de buurt.

1.3.2 Energiestrijd zorghuizen

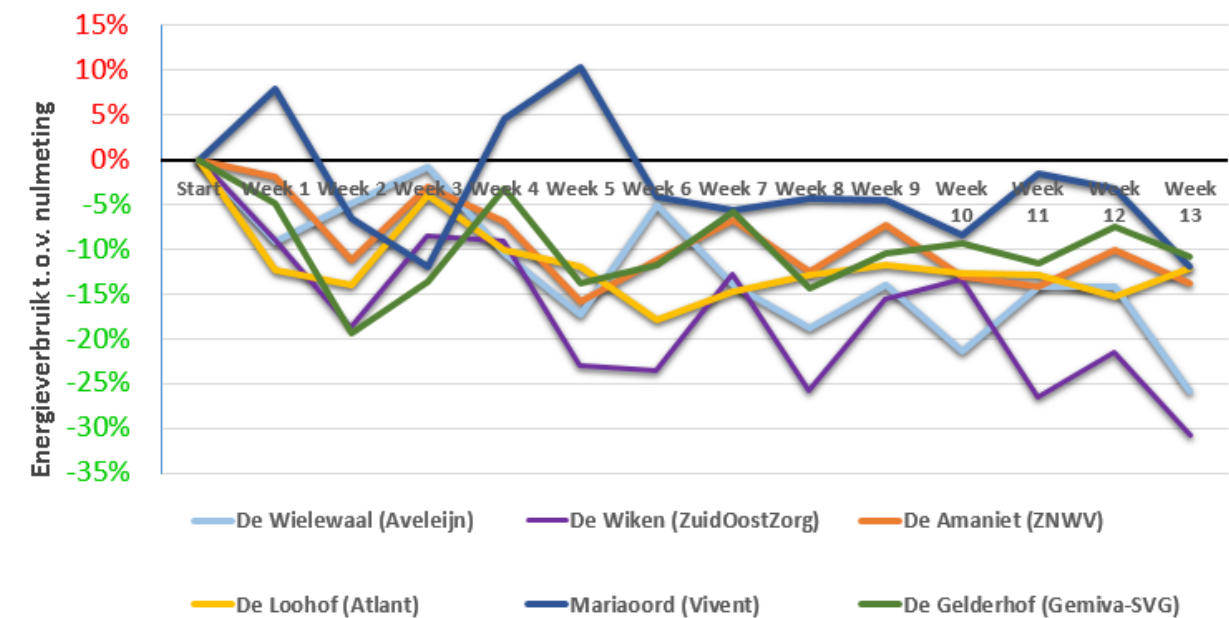
In de winter 2019–2020 organiseerde Urgenda weer een Energiestrijd voor zorghuizen. Zes zorghuizen verspreid over het hele land, van Drachten tot Apeldoorn, van Den Haag tot Enschede en van Ermelo tot Rosmalen deden mee aan die wedstrijd om in 1 winterseizoen zoveel mogelijk energie te besparen. De deelnemende zorghuizen zijn een voorbeeld en inspiratie voor de vele andere zorglocaties van de betreffende zorgorganisaties.

Aan de ene kant wordt energie bespaard na een technische schouw, waar allerlei tips worden gegeven over hoe men energie kan besparen zonder grote investeringen. Aan de andere kant is er een gedragsprogramma, waarmee ook veel energie bespaard kan worden. Vele bewoners, medewerkers maar ook bezoekers en familieleden worden geïnformeerd hoe het deelnemende zorghuis op een leuke manier energievervalsing voorkomt. Door energiebingo's, energiekruiswoordpuzzels én technische installatiecontrole wordt zowel ingespeeld op gedragsverandering als op technische aanpassingen. Gemiddeld besparen de huidige zorginstellingen zo'n 15% op hun energierekening in de drie wintermaanden van de wedstrijd.

Het winnende zorghuis 2019-2020 De Wiken van zorgorganisatie ZuidOostZorg lag in Drachten en had uiteindelijk over de gehele periode van 3 maanden 18% bespaard op de energierekening. Dat leverde het zorghuis meer dan 3.100 euro op. In ieder zorghuis zaten gemiddeld zo'n 300 medewerkers en bewoners die wekelijks de Energiestrijd-nieuwsbrief ontvingen over energie besparen. Naast de bewoners en het personeel werden ook de familieleden en bezoekers op de hoogte gesteld van de Energiestrijd.

Strijdverloop van het verbruik

Voorbeeld van verloop energieverbruik per week tijdens de Energiestrijd

Er stond een geweldig slotevenement gepland met muziek en een lentebal waar de winnaar bekend zou worden gemaakt en toen brak corona uit. Helaas ging die prijsuitreiking toen niet meer door, maar werd die begin 2021 alsnog gevierd met een optreden van o.a. Syb van der Ploeg. Dit was een geslaagd slotevenement en de zorgorganisatie zou de energiebesparende maatregelen en gedragscampagne doorvoeren bij de andere zorglocaties.

Energiestrijd winter 2020/2021

In de zomer van 2020 leek het alsof er weer een Energiestrijd georganiseerd zou kunnen worden met inachtneming van de coronaregels. Het Energiestrijd-team van Urgenda wilde nog eenmaal een hele grote energiestrijd organiseren. Het werd groots aangepakt en zowel bestuurder als zorg(vastgoed)manager van meer dan 500 zorginstellingen werden benaderd via een persoonlijke brief en een mail met een inspirerende video. Ook ontvingen zij een boekje met voorbeelden en tips om energie te besparen die een zorgorganisatie zelf makkelijk zou kunnen uitvoeren, los van eventuele deelname aan de Energiestrijd. Op de website energiestrijd.nl stonden voorbeelden en heel veel informatie voor zorghuizen.

Muziektour BN'ers

De Energiestrijd Zorghuizen 2020/2021 is op 9 september van start gegaan met verschillende optredens van zanger Syb van der Ploeg, of van het zangduo Leoni Jansen & Jeroen Kramer. Met het optreden willen ze het Energiestrijd-vuurtje alvast aanwakken bij de deelnemende zorghuizen. Leoni & Jeroen: "Wij vinden het zelf ook een ontzettend leuke sport om te kijken hoe je slim met energie om kan gaan. Daar hebben we zelfs een lied over gemaakt".

Vanwege het coronavirus hebben we de Energiestrijd aan het einde van 2020 aan moeten passen en veranderd in een technische variant (op afstand). De vele aanmeldingen in de beginfase (september en oktober) die we hadden, werden steeds vaker geannuleerd vanwege corona. Om die reden boden we het alternatief: Energiestrijd op afstand en een individuele technicus die langs komt.

De vastgoedman, technische man van de locatie en onze technische expert gingen samen in ongeveer 2,5 uur door het zorghuizen om te kijken waar er besparingen gerealiseerd kunnen worden. Corona-proof natuurlijk. Dat bespaart al snel 5.000 euro, soms zelfs meer.

Dit bood in veel gevallen echter geen goed alternatief. Bovendien hadden de meeste zorghuizen vanzelfsprekend andere prioriteiten. Uiteindelijk hebben we een aantal zorghuizen en een ziekenhuis individuele tips gegeven om flink te besparen, maar is de onderlinge zorgstrijd niet doorgegaan. In veel zorginstellingen had men de handen vol aan de coronamaatregelen en de vele zieken.

I.3.3 Lichten uit!

Lichtvervuiling neemt nog elk jaar toe. Volgens een rapport van St. Natuur en Milieu zou meer dan 70% van de bedrijven het licht 's avonds en 's nachts onnodig laten branden. We kunnen 0,2 Mton CO₂ besparen als we daarmee stoppen.

In dit coronajaar gingen vele jongeren de straat op voor Urgenda, op zoek naar bedrijven die hun licht onnodig lieten branden. Daar werden foto's van gemaakt en daarna werd een bedrijf gebeld of aangeschreven met de vraag of dat licht

ook uit zou kunnen 's avonds. De meeste bedrijven reageerden snel en positief. Het licht ging uit. Op de actiewebsite lichtuitdeurdicht.nl zijn veel voorbeelden te vinden, waarop bedrijven met te veel licht staan met iemand met een bord in de hand 'Mag het licht uit?' En vervolgens mensen voor een donker gebouw, met een bordje in de hand 'Bedankt!'. Deze actie begon ook halverwege 2020 en loopt door tot en met juni 2021.

I.3.4 Deuren dicht!

Uit onderzoek blijkt dat veel inwoners zich storen aan energieverstopping door open winkeldeuren. Winkeliers kunnen maar liefst 40% energie besparen als zij hun deuren dicht houden als de verwarming aan staat. De actie 'DeurDicht' is één van de activiteiten voor de winter 2020-2021 om energie te besparen en een bijdrage te leveren aan het naleven van het Urgenda-vonnis. Samen met o.a. energiecoöperaties en gemeenten wordt aan winkels gevraagd om de deuren vaker dicht te houden en daarmee energie te besparen. Via lichtuitdeurdicht.nl konden energiecoöperaties en andere deelnemende organisaties een actiepakket aanvragen.

Luchtgordijnen met een automatische regeling zodat het luchtgordijn opereert op basis van meetgegevens van de buiten- en binnentemperatuur en de stand van de deur, zijn opgenomen in de energielijst van het Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, ten behoeve van de Energie-investeringsaftrek (EIA). Deze fiscale regeling ondersteunt ondernemingen in investeringen in energiebesparende bedrijfsmiddelen en duurzame energie. Hier is handhaving het ontbrekende element en wellicht ook kennis en ondersteuning om dit te doen bij de winkeliers.

Het plaatsen van luchtgordijnen bij te openen deuren is een effectieve maatregel waarmee bespaard kan worden. De branchevereniging voor ventilatie en binnenklimaat wil helpen om een afnameprotocol (opleverprotocol) te ontwikkelen waarin wordt geborgd dat de luchtgordijnen goed ontworpen, geïnstalleerd en onderhouden worden.

De Stoere Vrouwen waren vrouwen in opvallende kleding die tien jaar geleden ook al eens actie voerden voor meer deuren dicht. Voor deze gelegenheid kwamen ze in 2020 weer bij elkaar. Aangevuld met nieuwe jonge stoere vrouwen wilden ze weer winkeliers vragen de deuren meer dicht te houden. Helaas kon dat door corona maar in beperkte mate plaatsvinden. Vele van hun activiteiten worden uitgesteld en zullen in de winter van 2021-2022 plaatsvinden.

1.3.5 Energiebesparing in zwembaden

Urgenda heeft rechtstreeks of via gemeenten of energiecoöperaties zwembaden aangeschreven om te helpen om meer energie te besparen. Al in 2012 ging Urgenda op bezoek bij het toen duurzaamste zwembad van Nederland in Zeist. Sinds die tijd hebben de experts wel meer kennis vergaard, maar zijn de zwembaden nog niet in een hoog tempo verduurzaamd. Er zijn allerlei manieren om zonder aardgas water te verwarmen en om van je dak zowel elektriciteit als warm water te halen en veel minder warmte te verliezen en restwarmte opnieuw te benutten. Toch worden deze maar mondjesmaat toegepast.

Er zijn een paar koplopers die zwembaden duurzaam verwarmen met warmte uit het riool, riothermie genaamd, zoals op Urk, of op andere vernieuwende manieren, maar dat zijn er eerder tientallen dan honderden. De meeste van de 700 publieke zwembaden zijn nog steeds grote niet-duurzame energieverbruikers. Dit terwijl er wel veel kennis van zaken is in het land over oplossingen om zwembaden te verduurzamen. Maar als je als zwembadexploitant investeringen doet en daardoor je subsidie van de gemeente achteruit gaat, blijkt er weinig motivatie te zijn om er toch mee aan de slag te gaan.

Dit terwijl veel zwembaden wel grote energieverbruikers zijn en daardoor ook wettelijk verplicht om de maatregelen te nemen die ze binnen vijf jaar kunnen terugverdienen. Een aantal maatregelen uit het 54-puntenplan voldoen aan die eis. Indien relevant op een bepaalde locatie zouden deze dus meteen toegepast moeten worden als dat mogelijk is:

- Led-verlichting (maatregel 24)
- Verlichting uit na werktijd (maatregel 5)
- Inregelen warmte-installaties (maatregel 26)
- Maatregelen van de CO₂-prestatieladder (maatregel 28)
- Netspanning optimaliseren met gespecialiseerde apparaten (maatregel 52)

Daarnaast helpt het om:

- Te meten/monitoren: wat is het verbruik, wat kunnen we aanpassen, meten we daarna een lager verbruik, kunnen we nog zaken verder aanpassen, etc.
- Gemeente, zwembadgebruikers en exploitanten samen aan oplossingen te laten werken, zodat degenen die investeren of actie ondernemen ook echt iets overhouden. Het moet ook lonen om iets te doen.

Dit project loopt tot juni 2021. Ook dit project heeft last van corona, want veel zwembaden zijn dicht en daardoor moeilijker te bereiken. We gaan kijken hoe ver we komen.

2.

Verduurzamen gebouwde omgeving

Urgenda werkt al sinds 2012 aan het concreet verduurzamen van de gebouwde omgeving met haar project en later organisatie Thuisbaas. Thuisbaas heeft inmiddels honderden gezinnen geholpen om zoveel mogelijk energieneutraal te worden en in ieder geval van het aardgas af te gaan met behulp van een warmtepomp. Daarnaast begeleidt Urgenda het aardgasvrij-project op Vlieland.

2.1 Thuisbaas

In 2020 heeft Thuisbaas ondanks corona weer vele tientallen particuliere huizen (bijna) energieneutraal gemaakt, naast een reeks huurwoningen. Bovendien werden mensen in appartementen in Amsterdam geholpen om aardgasvrij te worden. Naast de al veel uitgevoerde oplossingen met een lucht-water warmtepomp, hebben we afgelopen jaar ook lucht-lucht warmtepompen geïnstalleerd in flats en op zolderetages en hebben we een paar klanten aan een water-water warmtepomp geholpen. Zo bouwt Thuisbaas haar praktische kennis steeds verder op en verspreidt zij die kennis weer langs allerlei kanalen. Het (bijna) energieneutraal maken blijkt voor particulieren ook financieel aantrekkelijk: na afloop van de veranderingen hebben zij doorgaans lagere woonlasten. Voor huurders betekent het meestal vanaf maand 1 minstens 50 euro minder woonlasten, dus de huurders waar het Thuisbaas-aanbod wordt gedaan, worden steeds enthousiaster.

Thuisbaas werkte samen met allerlei organisaties, van energiecoöperaties tot woningcorporaties. De medewerkers gaven ook regelmatig lezingen en leidden mensen op. Het vinden van genoeg goede technische mensen blijft de voornaamste bottleneck in het opschalen.

Thuisbaas kreeg ook een opfrisser met een nieuw logo en een nieuwe website.

“Het comfort is
ongekend, ons huis
is veel behaaglijker.
En het ziet er
mooier uit.”

“In het begin was ik een
klein beetje sceptisch,
maar inmiddels vind ik
inductiekoken veel
makkelijker en sneller
gaat dan koken op gas.”

2.2 Aardgasvrije wijk op Vlieland

Urgenda helpt op Vlieland om een speciaal project mogelijk te maken. In Duinwijk wordt een groep van bijna 40 woningen van het aardgas afgehaald. Zij krijgen in de toekomst warm water en verwarming van de zon. In de zomer wordt warmte verzameld met zonnecollectoren en opgeslagen in grote waterzakken. In de winter wordt die warmte benut voor de verwarming en het warme tapwater. De techniek is innovatief, het draagvlak in de buurt is groot. De wet- en regelgeving is weerbarstig en kost veel tijd, net als het organiseren van de financiën.

Het project kwam in 2020 weer een flinke stap verder, want de omgevingsvergunning werd verleend. Er zijn daar geen belemmeringen meer, ook niet voor wat betreft stikstof of PFAS. In 2020 werd SDE+ subsidie aangevraagd en toegekend.

De voorbereiding vanaf de eerste ideeën tot eind 2020 heeft in totaal 4 jaar geduurd. In het wijkje lag al een warmtenet, maar dat werd gestookt met aardgas. Vanaf 2021 komt alles van de zon op een heel speciale manier, die elke 10 minuten aangepast kan worden!

Om de woningen in de toekomst te verwarmen wordt warmte met behulp van zonnecollectoren van het dak gehaald van groepsaccommodatie de Vliehorst. Deze warmte circuleert rond de 70 graden door het warmtenet, waardoor er in zowel de zomer als de winter altijd voldoende energie is voor de vraag naar warmte en warm tapwater.

Als er vraag is naar warmte (in de zomer), dan wordt die warmte meteen gebruikt voor warm tapwater. Ook op zonnige dagen in de winter wordt het warme water meteen gebruikt voor de verwarming. Als er op sommige dagen meer warmte van het dak komt dan nodig, dan wordt dat opgeslagen in de buffer – denk aan het voorjaar, de zomer en de na-zomer. De zonnecollectoren maken dan dus warm water dat opgeslagen wordt in een zeer goed geïsoleerde soort waterzak, die dient als seizoensbuffer. De warmte die op deze manier wordt 'opgespaard' tijdens de zomermaanden, wordt vervolgens vooral in de wintermaanden gebruikt om de woningen van warmte te voorzien; denk aan de periode oktober tot begin januari.

Als de buffer niet voldoende capaciteit meer heeft, wordt de buffer ingezet als bron voor een 100 kW hogetemperatuurwarmtepomp; denk aan de periode januari tot en met maart. Iedere 10 minuten wordt in dit project een nieuwe afweging gemaakt met behulp van meet- en regeltechniek en wordt automatisch steeds de optimale combinatie bepaald.

Dit speciale project van coöperatie VlieWaCo en Urgenda is mogelijk gemaakt door Programma Aardgasvrije wijken. Alle documenten, vergunningen en financiering zijn inmiddels geregeld. Het kleine warmtenet was van Nuon/Vattenfall, die enorm heeft

geholpen om dit mogelijk te maken met kennis en kunde en een nieuwe technische ruimte. Zo hebben ze het net goed achtergelaten voor de coöperatie die het nu overneemt. Ook de gemeente Vlieland heeft steeds goed geholpen. Zonder deze twee partners was dit project nooit van de grond gekomen.

3.

Internationale klimaatzaken

Het voorbeeld van de Urgenda-zaak krijgt nog steeds wereldwijd navolging, onder andere met steun van het door Urgenda opgerichte Climate Litigation Network. Dat netwerk deelt alle lessen en ervaringen die zijn opgedaan met de Urgenda-zaak en met de vele andere zaken die zijn gevolgd met juristen en activisten in de wereld. De steun die wij aan andere klimaatzaken kunnen geven wordt zeer gewaardeerd en heeft in het afgelopen jaar tot een paar grote successen geleid.

Na Nederland hebben nu ook rechters in Ierland en Frankrijk beslist dat het klimaatbeleid van hun regeringen onvoldoende was en de opdracht gegeven om meer te doen om hun emissies te reduceren.

Op 31 juli 2020 besliste het Ierse Hooggerechtshof in het voordeel van de Friends of the Irish Environment (FIE) een zaak die in 2017 was aangespannen. FIE stelde dat het Klimaatplan (het 'National Mitigation Plan') dat door de regering was opgesteld onvoldoende was. Het feit dat de Ierse emissies nog steeds stegen en onvoldoende maatregelen genomen werden om ze snel genoeg te doen dalen, was volgens FIE onrechtmatig. In haar uitspraak verklaarde het Ierse Hooggerechtshof het Klimaatplan van de regering ongeldig. Het Hooggerechtshof bepaalde dat de plannen van de regering te abstract waren en onvoldoende concreet om het Ierse reductiedoel in 2050 te kunnen behalen. De zaak is een unicum in Ierland en na Urgenda de tweede uitspraak wereldwijd waarin een rechter heeft bepaald dat de overheid meer moet doen om emissies te verminderen. Mede door de uitspraak

werkt de Ierse overheid op dit moment aan een nieuwe Klimaatwet waarin de Ierse emissies in de komende 10 jaar zullen worden gehalveerd.

Het volgende succes in de rechtbank heeft niet lang op zich laten wachten. Op 3 februari 2021 deed de Franse rechter een baanbrekende uitspraak in de zogenaamde L’Affaire du Siècle (de rechtszaak van de Eeuw). De Franse Klimaatzaak werd in maart 2019 gestart. In korte tijd sloten maar liefst 2,3 miljoen mensen zich bij de zaak aan als supporter. In haar uitspraak bepaalde de rechtbank van Parijs dat de Franse Staat verantwoordelijk is voor het beschermen van haar inwoners tegen klimaatverandering en maatregelen moet nemen om haar emissies te verminderen. Het feit dat de Franse regering al aan aantal jaar haar eigen doelen had gemist, achtte de Franse rechter onrechtmatig. Van groot belang voor toekomstige klimaatzaken is dat de Franse rechtbank bepaalde dat alleen het stellen van langetermijnklimaatdoelen onvoldoende is, maar dat ook voldoende maatregelen genomen moeten worden om op de korte termijn emissies te reduceren. Zowel de rechterlijke uitspraak als de overweldigende steun van het Franse publiek hebben ervoor gezorgd dat klimaatverandering hoger op de Franse politieke agenda staat.

In 2020 waren er ook steeds meer jongeren die zich tot de rechter wendden om te eisen dat hun recht op een leefbare toekomst wordt beschermd. Zo startten 19 Zuid-Koreaanse jongeren in maart 2020 een rechtszaak tegen hun regering. Ze stellen dat de Zuid-Koreaanse regering hun grondrechten schendt door onvoldoende maatregelen te nemen om emissies te reduceren. De klacht van de scholieren is dat hun fundamentele rechten, met inbegrip van het recht op leven en een schoon milieu, worden bedreigd. De jongeren in de zaak zijn leden van de Koreaanse Youth Climate Action Group die de ‘School Strike for Climate’-beweging in Korea heeft geleid.

In Canada spande een groep van 7 jongeren een andere zaak aan. De rechtbank uit Ontario bepaalde in november 2020 dat uitblijven van maatregelen op klimaatgebied de mensenrechten kan schenden. De regering van Ontario had de rechter gevraagd de zaak vroegtijdig te schrappen. Dat verzoek is geweigerd, waardoor de jongeren nu de kans krijgen hun volledige zaak voor de rechter toe te lichten.

4.

Hulp voor een regionale klimaataanpak

4. Hulp voor een regionale klimaataanpak

Op verzoek van de provincie Gelderland dacht Urgenda mee met oplossingen voor de Regionale Energie Strategieën (RES'en). Gelderland heeft zelfs 6 van die regio's, die de opdracht mee hebben gekregen om heel veel grootschalige zonnenvelden en grote windmolens te realiseren. Urgenda meende dat er minder nadruk op puur en alleen grootschalige opwek van duurzame energie zou moeten komen, maar ook meer aandacht voor kleinschalige opwek, naast energie besparen en nieuwe technieken die minder energie vragen zoals warmtepompen en elektrische voertuigen. Urgenda maakte een integraal plan, waarin alle mogelijke oplossingen werden genoemd en gekwantificeerd.

5.

Landbouw, bomen & biodiversiteit

Urgenda zoekt naar integrale oplossingen, waarbij de energietransitie niet tegenover biodiversiteit komt te staan. We streven naar meer duurzame energie, maar ook naar behoud van biodiversiteit en het langjarig opslaan van CO2 in bodem en bomen.

5.1 Meer Bomen Nu – 500.000 bomen geplant in 2020!

In 2020 startte Urgenda met de actie Meer Bomen Nu. Er zijn veel kleine boompjes die onder grote bomen staan, waardoor ze nooit groot zullen worden. Of ze staan op plekken waar ze normaal afgemaaid worden. Deze boompjes worden door ons juist weggehaald en verzameld in bomenhubs. Ook bomen en struiken die te dicht langs paden staan, berken die de hei overgroeien, jonge boompjes die in de schaduw van andere bomen geen overlevingskansen hebben, maar ook takken van wilgen, vlinderstruiken en vlieren, alles werd verzameld. De natuur levert genoeg, we hoeven er enkel maar gebruik van te maken.

Die boompjes en struiken werden in een biodiverse mix naar mensen gebracht die de bomen wel een kans kunnen geven om groot te groeien. In maart 2020 werden er in een pilot 50.000 bomen en struiken geplant bij 15 boeren, allen aangesloten bij de Caring Farmers. Het doel voor plantseizoen 2020/2021 was aanvankelijk 1 miljoen bomen een nieuwe kans geven, maar door corona werden dat er 500.000. Nog steeds heel erg veel en volgend jaar gaan we wel een miljoen bomen planten!

Urgenda werkte samen met biodiversiteitsorganisatie MEERGroen, de vooruitstrevende boeren Caring Farmers en vele andere partijen: van Staatsbosbeheer tot Operatie Steenbreek tot gemeenten. Er zijn **500.000 zaailingen weggegeven en (ver)plant met 2.400 vrijwilligers**. 900 boeren en vele burgers in het hele land maakten hier nieuw groen van, zoals houtwallen langs akkers en voedselbossen. De vrijwilligers hielpen in parken en bossen onder leiding van boswachters en groenbeheerders om met een schep de boompjes uit te graven en ze hielpen ook met uitdelen en soms ook weer met planten. Deze manier van werken is **onbeperkt schaalbaar**, te kopiëren en iedereen kan meehelpen. De bomen werden uiteraard zo veel mogelijk fossielvrij vervoerd.

© John van Loon Photography

Samenwerking met vrijwilligers

De MeerBomenNu campagne heeft in een jaar tijd 2400 vrijwilligers aan zich weten te binden. Bij zowel het oogsten in natuurgebieden als het aanplanten bij grotere plantlocaties helpen vrijwilligers mee. Mensen worden gelukkig van helpen aan biodiversiteitsherstel en CO2-opslag. De campagne geeft mensen handelingsperspectief en zet aan tot actie. Al vele kleine projecten zijn door vrijwilligers opgestart door inspiratie bij MeerBomenNu. Ook zo bouwen we aan de beweging.

Perenbomen en Sneeuwballenacties

We kregen van kwekers 190.000 perenbomen en 60.000 sneeuwballen die door corona onverkocht bleven. Die fleuren nu tienduizenden tuinen op.

Bij het verdelen van de sneeuwballen kregen we hulp van vele energiecoöperaties die zijn aangesloten bij Samen Om en van het NK tegelwippen: een wedstrijd tussen Rotterdam en Amsterdam om zoveel mogelijk burgers een tegel te laten inleveren in ruil voor een plant.

De actie om gratis perenbomen uit te delen was een ongekend succes, met files in Friesland tot gevolg en een totaal verstopt Breukelen. Op alle uitdeelplekken in Nederland kwamen ongelooflijk veel mensen af, die graag vijf gratis perenbomen wilden.

Vergroenen kan goedkoper en sneller

Met de campagne heeft MeerBomenNu laten zien dat het vergroenen van Nederland vooral goedkoper en sneller kan. We gaan door!

5.2 1001 hectare kruidenrijk grasland

Breng meer leven in de wei

Kruidenrijke graslanden zorgen voor meer weidevogels en insecten. Kunstmest is op deze bloemige weilanden niet nodig, en ook bestrijdingsmiddelen worden niet meer gebruikt. Hier willen we er dus meer van! Daarom zijn we een actie gestart om boeren 50% korting te geven op een kruidenrijk grasmengsel, om het eens te gaan proberen. In het eerste jaar werd al voor 1001 hectare aan kruidenrijk grasland verkocht. Dat is geweldig nieuws voor insecten en vogels, maar ook voor het klimaat.

Om dit te kunnen financieren startte Urgenda tegelijkertijd een crowdfunding, waarbij we mensen vroegen om met 15 euro al 1.000m² kruidenrijk grasland te

helpen realiseren. Dat bespaart 50 kg kunstmest en 100 kg CO₂. De boeren waren wel sneller met bestellen dan de burgers met doneren. Maar we gaan door, want het blijkt een hele mooie manier te zijn om boeren dit een keer te laten proberen. Boeren waarderen de intensieve begeleiding en kunnen zo zonder risico experimenteren en ervaren dat de koeien de kruiden ook waarderen en dezelfde productie leveren.

Dit is een initiatief van LTO Nederland, Pure Graze en Urgenda, die speciaal voor dit project de handen ineensloegen.

Binnen één jaar 1001 hectare Nederlandse grasland kruidenrijker maken en daarmee de biodiversiteit verhogen, was het eerste doel. Dat is gelukt. Op naar de volgende 1001 hectare!

5.3 VoorBoeren

Urgenda heeft het initiatief -voorBoeren- helpen oprichten: een initiatief waarbij boeren van elkaar leren hoe ze stappen kunnen zetten in het verduurzamen van hun bedrijf. Hoewel er bij NGO's, universiteiten en hogescholen veel kennis is, ligt de échte vakkennis toch bij boeren. En boeren leren graag van collega's die al stappen hebben gezet. Het helpt boeren die nog twijfelen of die op de drempel van mogelijke veranderingen staan.

—VOOR— BOEREN

uitnodiging voor boeren

-voorBoeren- is een initiatief waarmee boeren met elkaar en van elkaars ervaringskennis over duurzaamheid kunnen leren. Bij -voorBoeren- staan innovatie en concreet aan de slag gaan centraal.

Op 17 juli zijn boeren welkom bij twee Drentse collega's op het bedrijf. In Odoorn bij Jan Reinier de Jong en in Oosterhesselen bij Gerard Lanting, beiden akkerbouwer. Tijdens het bezoek laten ze graag zien wat zij op hun bedrijf doen op het gebied van innovatie en duurzaamheid. Sparren en ervaringen delen met collegaboeren staan centraal. Welke problemen kwamen zij tegen; welke oplossingen vonden zij en wat levert het op?

Van bodemstructuur, bodemleven en kringloopaspecten tot duurzame energie. Allerlei thema's en praktijkvoorbeelden komen aan bod!

Ben je boer en wil je meedoen? Je kunt deelnemen aan één of twee bezoeken. Tussen de middag zijn er broodjes. Geef je op door een mailtje te sturen aan info@voorboeren.nl. Dan ontvang je een bevestiging met details.

[#voorBoeren](#)

Vier Groningse boeren ontvingen in januari twintig collega's, waaronder jongere, oudere, gangbare en biologische boeren. Het ging o.a. over experimenteren en leren over strokenteelt, schimmels in de bodem, minder of (bijna)geen insecticidegebruik om zo een gezondere bodem met meer biodiversiteit te creëren en de benodigde machines.

In juli gingen akkerbouwers in Groningen en Drenthe tijdens bedrijfsbezoeken met elkaar in gesprek over allerlei praktijkonderwerpen. Bijvoorbeeld: van minimale grondberoering tot bouwplanverruiming; van elektriciteitsopslag tot precisielandbouw en van bemesting tot bouwplanverruiming. Er is een website en ook op de sociale media is deze groep actief. De boeren delen onderling kennis en helpen elkaar stappen te zetten. Indien extra kennis nodig is, dan probeert Urgenda dat te organiseren, zonder dat boeren meteen vast zitten aan mensen die hen ook iets willen verkopen. De nieuwe kennis wordt weer snel gedeeld.

5.4 Broekhuizerlaan

Langs de Broekhuizerlaan in Leersum staan honderden oude beuken in een prachtige oude monumentale laan. De bomen dreigden gekapt te worden, om een nieuwe laan te planten die dan over tweehonderd jaar weer net zo mooi zou kunnen zijn. Zo'n 10% van die bomen zijn inderdaad echt oud en zouden komende jaren gekapt moeten worden, maar 90% kan nog veel ouder worden. Deze bomen zijn juist nu een enorme bron van biodiversiteit en koolstofopslag in de stam, takken en de humuslaag. Het kappen zou veel schade toebrengen.

Met een boompaspoortactie is op vrijdag 24 juli de aandacht gevestigd op de unieke beukenlaan. In de bomen en in de 50 cm dikke humuslaag zit veel koolstof opgeslagen, het is een bijzondere biotoop en zulke oude bomen hebben ook een intrinsieke waarde. De prachtige beukenlaan staat dan ook op de lijst van 's Rijks Cultureel erfgoed.

Urgenda is in gesprek geraakt met de eigenaren om te kijken of een speciale Stichting niet de verantwoordelijkheid voor de laan over zou kunnen nemen, zodat de eigenaren van de zorgen en de aansprakelijkheid zijn verlost. Wellicht dat deze prachtige oude bomen dan nog een langer leven krijgen. Ze zijn in ieder geval nog niet gekapt in 2020.

5.5 Stimuleren groene daken: 700 meter Groen Dak in Deventer

Groene daken zijn goed voor biodiversiteit, functioneren als regenwaterbuffer en zorgen voor verkoeling in de zomer. Ook leggen ze CO₂ vast.

Milieu- en Natuureducatiecentrum De Ulebelt in Deventer ondersteunt buurtinitiatieven met groene daken en samen met Urgenda realiseerden zij afgelopen maanden een versnelling: 700 m² dak werd extra vergroend.

Zie www.ulebelt.nl/afkoppelen.

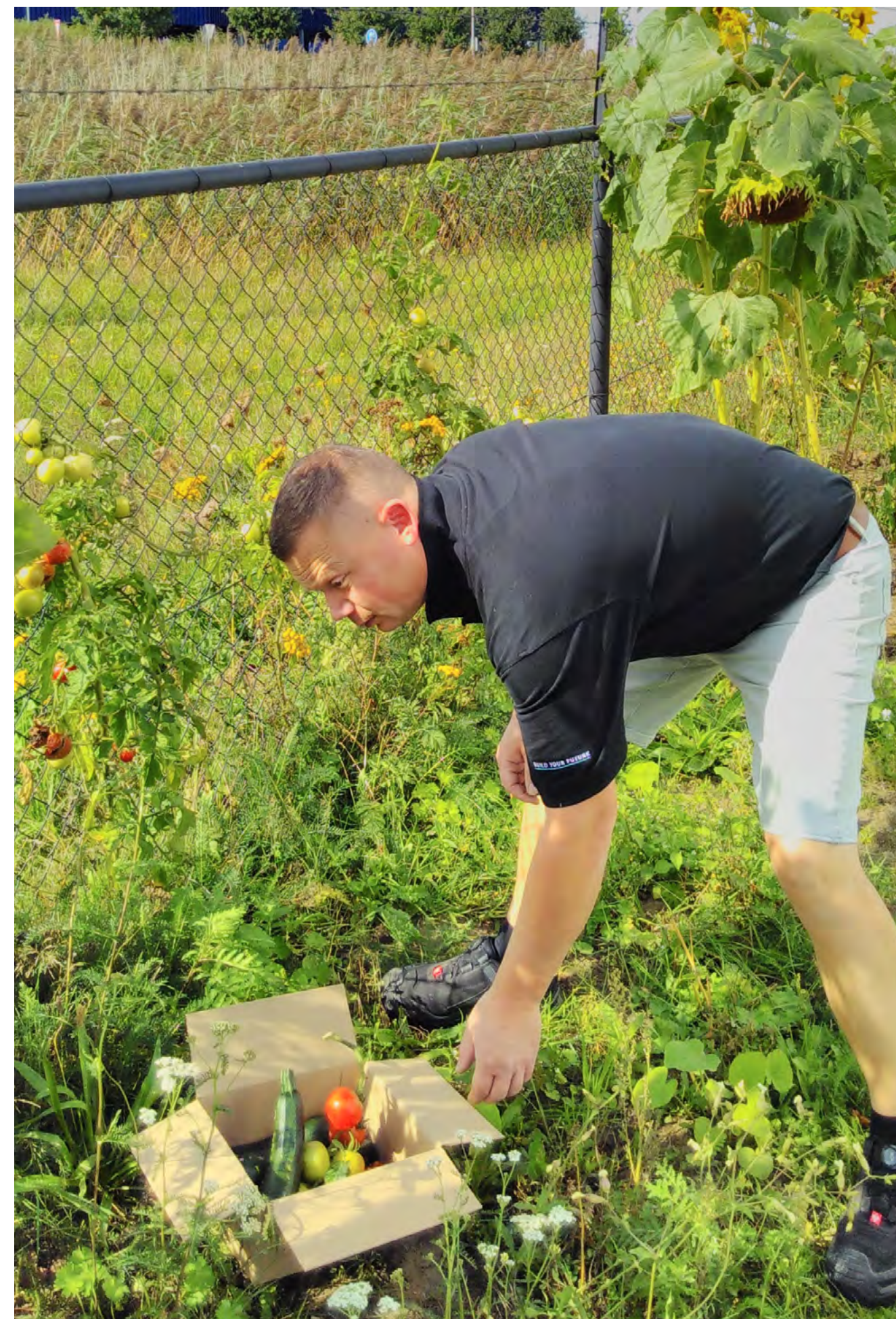
5.6 Bedrijventerreinen vergroen(t)en

In 2020 is Urgenda samen met stichting Straatboer gestart met bedrijventerreinen vergroenen. We maken medewerkers en bezoekers heel concreet en duidelijk zichtbaar dat vergroening van het terrein leuk en snel gedaan kan worden. Dat doen we door eetbare groenten te telen, bijvoorbeeld aan de bedrijfshekken. In deze pilot realiseerden we eetbare hekken bij zes bedrijfsterreinen in Zwolle. [Vrachtwagenchauffers](#) en medewerkers plukten er letterlijk de vruchten van. En de tomaten, bonen, courgettes, pompoenen werden geoogst. In deze pilot van 2020 zijn bij een zestal bedrijfsterrein in Zwolle eetbare hekken gerealiseerd.

We breidden de 'eetbare hekken' uit en combineerden ze met zonnebloemen en andere wilde bloemen in rijen van honderden meters lang. Een prachtig gezicht voor iedereen die voorbijkwam! Bedrijven worden vaak als grijze blokkendozen gezien. Als je ze vergroent heeft dat een positief effect op de biodiversiteit en de werkomstandigheden van het personeel. Ook werkt het zeer inspirerend.

Voortbordurend op de pilot zijn uit enthousiasme van deze bedrijven in het najaar dertig fruitbomen geplant. Zo kunnen de medewerkers in de zomer genieten van zelfgeteeld fruit in de kantine. Bovendien zijn na Kerst ruim veertig kerstbomen met kluit van de medewerkers herplant. Dankzij deze ludieke actie maakten we mensen bewust én voorkwamen we dat kerstbomen verbrand zouden worden. Komende Kerst kunnen de medewerkers hun bomen weer ophalen en opnieuw in huis zetten.

Straatboer en Urgenda willen een beweging creëren om de komende jaren meer bedrijventerreinen te vergroenen. We kunnen samenwerken met Meer Bomen Nu, door struiken en bomen te herplanten op deze plakken. Zo zorgen we voor meer biodiversiteit op deze vaak grote oppervlakten tussen stad en platteland. Daarnaast biedt zo'n beweging kansen en ingangen om bedrijventerreinen verder te verduurzamen, bijvoorbeeld door zonnepanelen op daken te plaatsen.

5.7 Caring Farmers

De Caring Farmers is een groeiende groep vooruitstrevende boeren die sneller wil bewegen naar een natuurinclusieve kringlooplandbouw. Ze maken zich zorgen over klimaatverandering, dierenwelzijn en de afname van biodiversiteit en spreken zich daar over uit. Urgenda heeft in 2020 vele personeelsuren uitgeleend om deze organisatie te ondersteunen. De Caring Farmers laten zich ook ondersteunen door Caring Consumers, Scientists, Vets en NGO's. Urgenda helpt en legt de verbinding met de vele vrijwilligers van Meer Bomen Nu. Ook zo bouwen we aan een netwerk.

5.8 Natuurvolgend bosbeheer

Maatschappelijke onrust rondom de afname van het Nederlands bosareaal, in combinatie met maatregel 7 van het 54puntenplan, leidde ertoe dat het ministerie LNV opdracht gaf tot een nieuwe bossenstrategie die moet leiden tot meer en gezond bos. De omstreden kapvlaktes tot twee hectare werden hierin teruggebracht naar een halve hectare. Dat is winst voor biodiversiteit en klimaat maar nog niet voldoende. Want ook de kap van een halve hectare leidt tot bodemerosie en onnodig verlies van biodiversiteit en jonge bomen. Urgenda bleef in 2020 druk zetten op verbetering door diverse brieven aan de minister en Tweede Kamer te sturen over het onderwerp.

5.

Bouwen aan de beweging

Op allerlei mogelijke manieren bouwt Urgenda al jaren mee aan de duurzaamheidsbeweging. Dat deed ze 10 jaar lang met de Dag van de Duurzaamheid en met regiotouren, met de wandeltocht naar Parijs in 2015 (climate miles), het organiseren van de eerste People's Climate March en een veelheid aan andere activiteiten. We lichten er een paar uit die in 2020 plaatsvonden.

6.1 Grootouders voor het Klimaat

De Grootouders voor het Klimaat zijn ontstaan na de wandeling naar Parijs van november 2015. De Grootouders zijn bezorgd dat hun kleinkinderen een minder mooie aarde erven, met minder biodiversiteit en veel extreme weersomstandigheden door ontwrichtende klimaatverandering. Ze voeren vooral actie voor een beter klimaatbeleid. Urgenda ondersteunt de Grootouders voor het Klimaat met raad en daad, voert het secretariaat en doet de financiën.

6.1.1 Pleinbijeenkomsten & aanspreken politiek

Normaal gesproken staan de Grootouders twee maal per maand op het plein bij de Tweede Kamer. Naar analogie van de "Dwaze Moeders op het Plein", staan de grootouders daar om de week om aandacht te vragen voor meer en beter klimaatbeleid. Diverse politici gaan met de Grootouders het gesprek aan over actief klimaatbeleid. Dit jaar spraken ze met:

- 16 januari live - Jesse Klaver (GL), Arjen Kaptein (GK Den Haag, kwam even langs), Werner Schouten en Joris Overmeer (JKB)
- 6 februari live - Lammert van Raan (PvdD) en Eric Wiebes (Minister EZK - VVD)

Daarna ging het verder per zoom, omdat fysieke bijeenkomsten en de reis er naar toe voor de meeste Grootouders niet mogelijk was. Zo ontvingen ze in de zoom:

- 14 april - Floris van Zinnicq Bergmann (samenvoorbiodiversiteit.nl)
- 4 juni - Jaron Tichelaar (Politieke partij JONG)
- 10 juni - Demo Bij Kamercommissie Energie en Klimaat (alleen Hagenaars lopend of fietsend)

- 18 juni - Mark Venner (Leuker Voedselbos)
- 2 juli - Gerben Gerbrandy (OSF, Eerste Kamer)
- 16 juli - Heleen Klinkert (Nieuw Groen)

Weer even fysiek:

- 17 september - Werner Schouten, demonstratie vanwege Fridays for Future.
- 1 oktober - Pleindemonstratie met alle mensen die in en rond Den Haag wonen

Dan weer digitaal verder...

- 5 november - Rick van de Pol (Extinction Rebellion, nummer 4 van de Duurzame Top 100)
- 19 november - Johan Vollenbroek (MOB for the Environment, nummer 2 van de Duurzame Top 100)
- 3 december - Kerngroepleden en werkgroepvertegenwoordigers vertellen over hun bezigheden en plannen
- 17 december - Den Haag Fossielvrij, nummer 14 Duurzame Top 100, Dick van der Toorn, Joeri Oudshoorn en nummer 18 van de Top 100: Reclame Fossielvrij met Femke Slegers, Rosanne Rootert en George Ongkieong ; met ook aandacht voor Onderwijs Fossielvrij (Femke) en de Klimaatmoeders, (Rosanne)

Naast deze landelijk georganiseerde bijeenkomsten, waren er ook regionale bijeenkomsten.

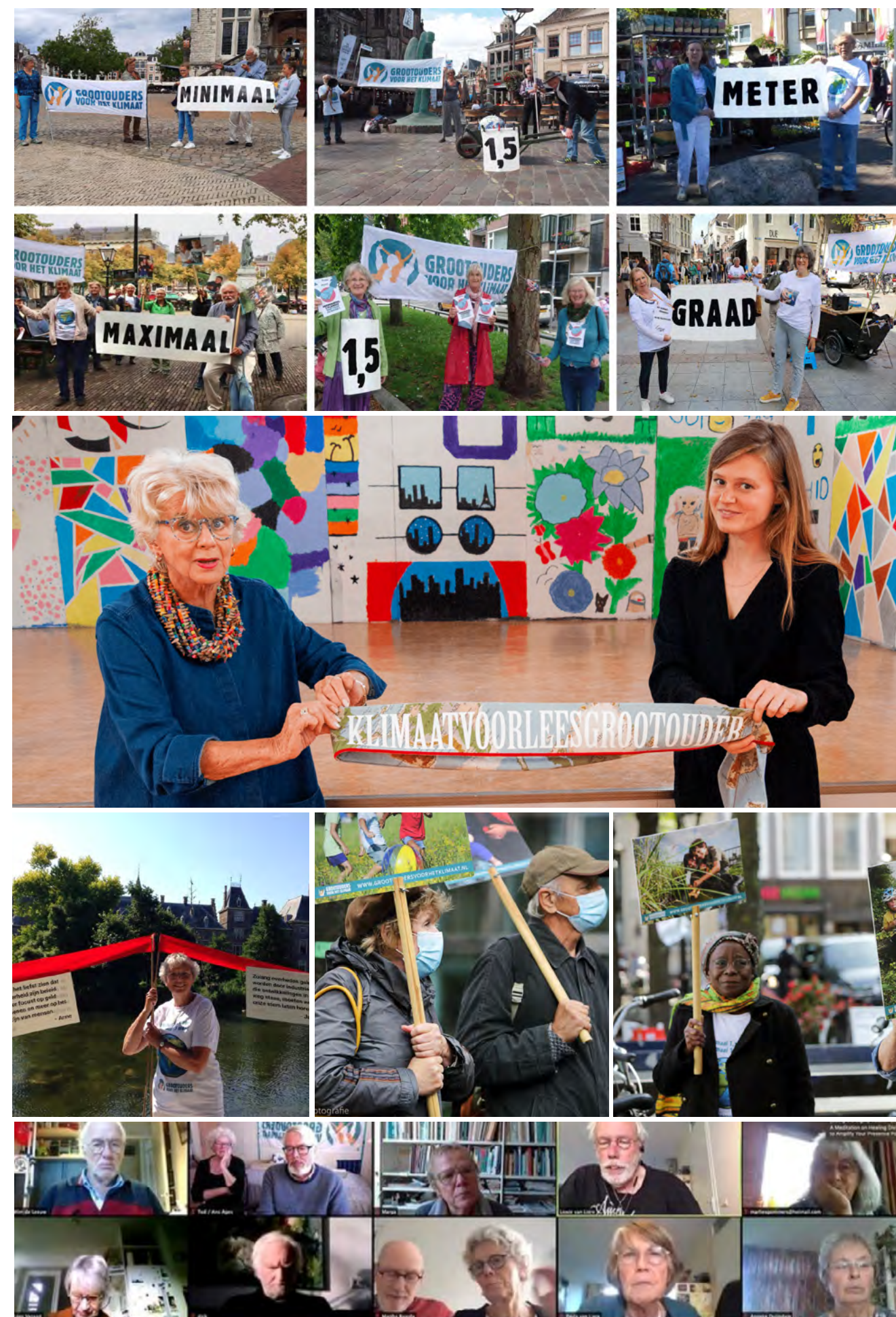
- Den Bosch: Om de week stonden de Bossche Grootouders op het kerkplein, Kerkstraat 20 Den Bosch. Ook vanaf april ging deze groep digitaal verder
- Zwolle: In Zwolle is er een Klimaatcoalitie opgericht samen met Fridays For Future en Extinction Rebellion
- Hilversum: Om de week werd er in het centrum van Hilversum met een bakfiets vreedzaam gedemonstreerd
- Haarlem: Oprichtingsvergadering Grootouders voor het Klimaat Haarlem heeft plaatsgevonden

Estafette

Als start van het nieuwe parlementaire jaar organiseerden de Grootouders elke dag in een andere stad een pleinbijeenkomst: maandag 31 augustus (laatste dag reces): Gouda; dinsdag 1 september: Zwolle; woensdag 2 september: Hilversum; donderdag 3 september: Den Haag; vrijdag 4 september: Groningen; zaterdag 5 september: Den Bosch. De actie trok grote aandacht in de lokale pers.

Brief aan...

Samen met de Jonge Klimaat Beweging schreven we een brief naar alle fractievoorzitters van de Tweede Kamer met verzoeken en concept moties om meer aandacht voor klimaat en volgende generaties te genereren. Er was een kleine demonstratie op het plein. Vaker stuurden ze brieven naar o.a. het groeifonds,

Stichting van de Arbeid (m.b.t. de besteding van de loonruimte) en Commissie EZK. Op 10 december stuurden ze een 'Open letter to EU leaders meeting at the European Council', samen met 8 andere internationale Grootouders voor het Klimaat organisaties en 5 Jongeren voor het Klimaatorganisaties.

6.1.2 Voorlezen

Nationale Voorleesdag

Op 22 januari was het Nationale Voorleesdag en hebben verschillende Grootouders voorgelezen op o.a. basisscholen. Dat gold ook voor Petra Laseur, onze Klimaatvoorleesgrootouder 2019/2020.

Uitreiking Kinderklimaatboekprijs

De Grootouders voor het Klimaat hebben een eigen prijs in het leven geroepen: de Kinderklimaatboekprijs. In de jury zaten o.a. Bibi Dumon Tak, Harmen van Straaten en Lilly Platt. De prijs ging dit jaar naar 123 superslimme dingen die je moet weten over het klimaat van Mathilda Masters met illustraties van Louize Perdieu. Petra Laseur overhandigde de prijs aan de winnaar.

Voorlezen op de Dag van de Duurzaamheid 10-10

Petra Laseur las fysiek voor aan kinderen van een basisschool en Foppe de Haan las voor via het scherm. Op deze dag gaf Petra Laseur de 'Klimaatvoorleesgrootouder'-sjerp over aan Foppe de Haan, die deze titel een jaar lang mag bewaken.

6.1.3 Het Leuker Voedselbos

De Grootouders steunen de boer Mark Venner met het starten van een voedselbos. Via crowdfunding hebben ze al 30.000 euro bij elkaar gebracht om het voedselbos in te richten. De eerste heggen, struiken en bomen zijn aangekocht en op 8 & 9 februari ging de schop in de grond om deze samen met de sponsors en dus met vele grootouders te planten.

Een voedselbos is een duurzame en gifvrije manier van landbouw: een bos waarin de meeste soorten eetbaar zijn en dat gevarieerd en gezond voedsel levert. Tevens leidt het tot meer biodiversiteit en CO2-opslag.

6.1.4 Mede-organisatoren en bijdragen aan initiatieven van anderen

De Grootouders waren in 2020 heel actief, o.a. met:

- Schoolstaking Youth For Climate
- Fridays For Future digitale demonstratie
- Actie Brabants Bestuursakkoord 'Daar zakt je broek van af', samen met Extinction Rebellion, Fridays for Future, Grootouders voor het Klimaat en Bossche Milieugroep.
- In gesprek (livestream) met Sigrid Kaag, samen met De Jonge Klimaatbeweging.
- Ondersteuning/deelname aan KRING LOOP: ruim 60 landbouw- en natuurorganisaties en hun achterban trokken op dinsdag 14 januari 2020 de wandelschoenen aan om met een wandeling aandacht te vragen voor kringlooplandbouw. De wandeling, Kring Loop gedoopt, eindigde met het overhandigen van een plan aan minister Schouten. Dit plan bevat 10 stappen om de transitie naar natuurinclusieve kringlooplandbouw te realiseren.
- Parents for Future Global: de Grootouders Ondertekenden de brief van 'Parents for Future Global' aan de Europese Commissie om als tweede markt in de wereld het voortouw te nemen voor een Green Recovery Fund. Vrijwel alle Parents for Future in alle landen ondertekenden dit 'manifest'.
- Fossielvrij Nederland: Ondertekening van de oproep aan wethouder Van Doorninck (Amsterdam) om 'fossiele reclame' in Amsterdam uit de publieke ruimte te weren. Initiatief van Fossielvrij Nederland, ondertekening door vele anderen.
- Ondertekening #BeterUitDeCrisis: een alternatief steunpakket om beter uit de crisis te komen.
- Zienswijze ingediend m.b.t. de luchtvaartnota (via machtiging aan Natuur & Milieu).
- Ondertekening 'Open letter' EU Council Meeting van Fridays for Future Internationaal (via Grootouders voor het Klimaat BE).
- Koos de Koala: Aandacht voor het Kinderboek, webshop en YouTube kanaal om jonge kinderen op speelse wijze informatie te geven over milieu- en klimaatproblemen. Vermelding op elkaars website.
- Eerste Haarlemse Klimaatmars: met drie generaties Van Liere en zeven Grootouders, Extinction Rebellion Haarlem, Milieudefensie Haarlem en Fridays for Future Haarlem.
- International Strike in Brussel: with Greta Thunberg en Dick van Elk, Brussels, Fridays for Future.
- 'In het oog van de storm': Utrechtse Klimaatmars, Utrechts Klimaatcollectief.
- Lokale en nationale acties van Extinction Rebellion; de Grootouders zijn vaak aanwezig geweest bij acties van Extinction Rebellion.
- Maak van Klimaat een Rode Draad: Demonstratie in verschillende steden, Milieudefensie, Greenpeace en Extinction Rebellion. In ieder geval in Den Haag en Den Bosch meegedaan, in Eindhoven en Amsterdam GvhK op de hoogte gesteld. Namens de organisatoren voerde Bram van Liere (Milieudefensie) het woord.

6.2 SamenSnellerDuurzaam.nl

In 2020 startten we [SamenSnellerDuurzaam.nl](https://www.samenstellerduurzaam.nl): een nieuwe verzamel-site voor allerlei leuke, interessante en vooral duurzame producten en diensten. Van Ecosexy toiletpapier, tot deelauto-project. En van gratis energiescan voor je huis tot biologische bloembollen. Alle informatie is duidelijk gerubriceerd in aansprekende thema's: wonen, reizen, biodiversiteit, lifestyle etc. Geen futuristische wensbeelden, maar praktische tips waarmee mensen nu al aan de slag kunnen gaan.

Het is een gratis site zowel voor de bezoeker als voor de bedrijven die erop staan. Met deze site willen we mensen inspireren om aan de slag te gaan met het verduurzamen van hun eigen leefomgeving. Er is al zo veel mogelijk! Leuke koplopers worden ook via de sociale media en de Urgenda nieuwsbrief getoond en we staan steeds open voor nieuwe ideeën. Alles onder het motto #Hetkanalsjehetwilt!

6.3 Helpen en ondersteunen van allerlei andere initiatieven

6.3.1 Succesvolle metingen vliegtuigoverlast Rotterdam

Toen er even helemaal niet gevlogen werd in het voorjaar van 2020 vanaf het vliegveld Rotterdam, wilden de 'Bewoners Tegen Vliegtuigoverlast-Rotterdam' graag een nulmeting maken. Ze waren benieuwd hoeveel uitstoot van o.a. (ultra)fijnstof en geluid er was zonder vliegverkeer, zodat ze dat zouden kunnen vergelijken met de toestand na 18 juni als men weer zou gaan vliegen.

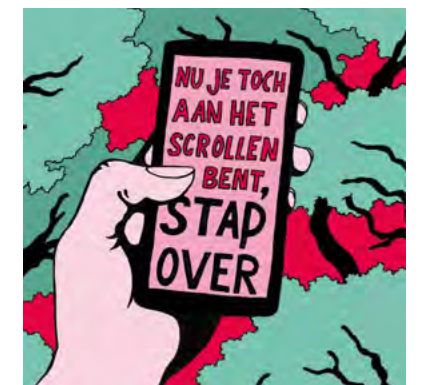
De overheid deed dat niet, dus wilden de bewoners dat zelf organiseren. Het moest alleen heel snel gebeuren. Urgenda vond dat een mooi idee, ging garant staan en hielp mee met hun crowdfunding actie, waar nog maar weinig tijd voor was. Binnen een week was het benodigde bedrag binnen! De meetapparatuur werd snel geplaatst voor de metingen in die ongekend rustige tijd, waarin iedereen genoot van de blauwe en schone lucht.

De bewoners zetten de actie nog even voort, voor meer metingen op meer plaatsen en jaarrond. Deze nulmeting helpt hen enorm om te laten zien hoeveel meer uitstoot en geluid mensen die in dat gebied wonen te verduren krijgen in 'normale' omstandigheden.

6.3.2 Hink-Stap-Over vanuit je luie stoel

HINK-STAP-OVER is een campagne bedacht door 10 studenten van de Kunstacademie in Utrecht in het kader van een interdisciplinair project.

Met deze campagne willen de studenten zoveel mogelijk mensen mobiliseren om naar een groene en duurzame bank over te stappen zoals de ASN, Triodos, de SNS of de RegioBank. Urgenda ondersteunde dit sympathieke project door deze campagne onder de aandacht te brengen en de studenten te begeleiden.

6.3.3 Burgerberaad

Veel verschillende groepen van de Grootouders voor het Klimaat tot Extinction Rebellion ijveren voor een burgerberaad. Op veel plekken in Europa verscheen al zo'n adviesorgaan, naar het voorbeeld van onder andere Ierland: daar gaf de 'Citizens' Assembly' van 100 willekeurig gekozen burgers zeer waardevolle adviezen aan de regering over o.a. abortus en klimaat. Het is een mooie aanvulling binnen de democratie – vooral voor onderwerpen waar de reguliere politiek niet uit komt. Het dient van tevoren duidelijk te zijn wat de regering met het advies gaat doen of in welke mate het opgevolgd zal worden, om te voorkomen dat burgers het gevoel hebben dat zij hier voor niets vele weekenden van hun tijd onbetaald aan besteed hebben.

7.

Onderzoek & publicaties

Urgenda laat regelmatig onderzoek doen en brengt dat naar buiten. Ook brengt ze zelf al dan niet met anderen rapporten uit. Urgenda medewerkers leveren ook regelmatig bijdragen aan boeken van wetenschappers en anderen. Een greep uit de publicaties van 2020.

Het 54-puntenplan

Dit plan werd uitgebracht samen met 830 organisaties. Het geeft 54 maatregelen die de overheid kan nemen om binnen een jaar 17 Mton minder broeikasgassen uit te stoten. Het gaat dus vooral om energiebesparing en extra zonne-energie, want deze kunnen allebei relatief snel gerealiseerd worden. Zie verder paragraaf 1.2 aan het begin van het jaarverslag.

Rapport voor de SER over biomassa

De SER werkte in 2020 op verzoek van de regering aan een duurzaamheidskader biomassa en kreeg een aantal rapporten van derden om hen te adviseren. De meeste rapporten gingen er vanuit dat biomassa noodzakelijk is voor een duurzaam energiesysteem en denken vervolgens na over wat duurzame biomassa is. Urgenda denkt dat eerst deze vraag gesteld moet worden: "Is biomassa noodzakelijk voor een klimaatneutraal energiesysteem dat betrouwbaar en betaalbaar is en blijft?" Die vraag was niet terug te vinden in de adviserende rapporten en dus ook de antwoorden niet.

Dat is de reden dat Urgenda Kalavasta de opdracht gaf om te onderzoeken of een robuust klimaatneutraal, betaalbaar en betrouwbaar energiesysteem mogelijk is in 2030 en in 2050, zonder het gebruik van biomassa. Het rapport gaat alleen over het gebruik van biomassa voor energie, niet voor grondstoffen/materialen.

De conclusie was dat duurzame biomassa niet noodzakelijk is in een toekomstig klimaatneutraal, betaalbaar en betrouwbaar energiesysteem in Nederland. Dat betekent dat er meer ruimte is om biomassa voor andere doeleinden te benutten van voedsel en voer tot materialen. Het betekent ook dat het door het PBL geschetste 'indringende duurzaamheidsdilemma', nl. wat heeft prioriteit: de instandhouding en/of stimulering van de mondiale biodiversiteit of de mondiale terugdringing van broeikasgassen, helemaal geen onoplosbaar dilemma hoeft te zijn. Het onderzoek van Kalavasta liet immers zien dat broeikas-gassen kunnen worden teruggedrongen in Nederland zonder de inzet van biomassa en zonder het verlies aan biodiversiteit dat daarmee gepaard gaat.

Juist het ontbreken van de noodzaak om biomassa te gebruiken als energiebron, geeft de ruimte voor een zeer strikt duurzaamheidskader. Wij pleiten daarbij voor een integrale afweging, waarbij de kwaliteit van de bodem en het behoud van

biodiversiteit voorop zouden moeten staan, juist omdat voor de energievoorziening andere opties aanwezig zijn. Bijna alle vervoersmiddelen kunnen zich elektrisch voortbewegen in 2030. Biobrandstoffen bijmengen in benzine/diesel is dus niet noodzakelijk en geeft overbodige emissies. Ook het gebruik van houtachtige biomassa in elektriciteits- of warmtecentrales is niet nodig en zorgt voor extra uitstoot, die we ons niet meer kunnen veroorloven.

Helaas hebben we de afgelopen 20 jaar geen vooruitgang geboekt in het voorkomen van ontwrichtende klimaatverandering en zijn de komende tien jaar cruciaal. Iedere CO₂-molekuul die we extra uitstoten is er inmiddels één te veel. Helaas duurt het twintig tot honderd jaar voordat houtachtige biomassa uit bomen, weer opgeslagen is in een nieuwe boom. Ook als het de reststromen zijn, de toppen, de scheve bomen, de kleine takjes, dan worden die pas na een langere periode weer opnieuw gevormd en houden ze dan pas weer CO₂ vast. Die tijd is er niet meer, want we hebben al te veel uitgestoten en we zitten al op ruim 1 graad opwarming. Op dit moment koersen we nog steeds af op 3 graden opwarming.

Als we onder de 1,5 graad opwarming willen blijven, dan zouden we eigenlijk zo snel mogelijk zo veel mogelijk bomen bij moeten planten, om de schade zoveel mogelijk te beperken. Het werkt averechts als alle landen die 'Parijs' hebben ondertekend massaal biomassa omarmen als oplossing, want hout dat verbrand wordt, produceert per eenheid geproduceerde energie méér CO₂-uitstoot dan aardgas en zelfs steenkool. De uitstoot vindt meteen plaats, terwijl de bomen die eventueel geplant worden, dat langzaam weer opnemen. En dat ieder jaar weer, daar is niet tegenaan te planten. Juist de komende tien jaar stoot je dan dus meer uit, in plaats van minder. Daar komen dan de ecologische gevolgen nog bij.

Urgenda raadt de regering dus sterk af om houtige biomassa nog langer te ondersteunen als duurzame energiebron.

Rapport over de mogelijkheden om kolencentrales tot 25% in hun capaciteit te beperken

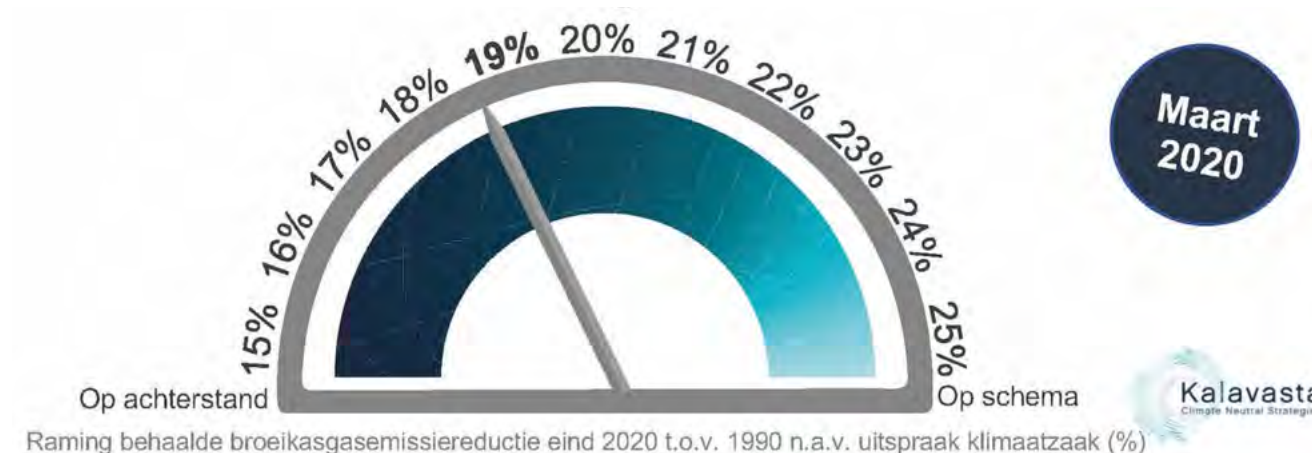
Om de uitvoering van het Urgenda-vonnis mogelijk te maken, wilde de regering één kolencentrale sluiten (Riverstone) en de andere centrales wettelijk opleggen dat ze niet meer dan 25% van hun kolencapaciteit mochten benutten. Later werd dat opgehoogd, omdat de regering meende dat 25% voor een enkele centrale niet haalbaar was en daarom moesten alle centrales dus een maximum van 35% opgelegd krijgen in plaats van 25%.

Onderzoek dat Urgenda liet doen, toonde aan dat de kolencentrales over een jaar bezien al vaker slechts 25% van hun capaciteit benutten als het minder rendabel was om kolen te gebruiken, bijvoorbeeld bij een hele lage gasprijs zoals afgelopen jaar. Als het toen kon, kan het nu dus ook vanwege wetgeving. Het Ministerie van EZK blijft echter van mening, op basis van informatie van de branche zelf, dat 25% niet mogelijk is.

Uiteindelijk is het aan het kabinet om keuzes te maken. Als de kolencentrales maar tot 35% beperkt worden, dan zal de regering extra andere maatregelen moeten nemen om de uitstoot van broeikasgassen met 25% te beperken ten opzichte van 1990.

Emissiemonitor

Op 12 maart heeft Urgenda de eerste maandelijkse emissiemonitor gelanceerd. Daarmee bekeken we per maand of de emissies van broeikasgassen daadwerkelijk structureel dalen, zoals de rechter heeft bevolen. Dat geeft ons de gelegenheid om de overheid tijdig te kunnen aangeven of ze op koers liggen of niet. Dan is tijdig bijsturen nog mogelijk. Door corona is er in 2020 relatief veel uitstootdaling geweest, maar het loopt alweer aardig op in 2021, dus extra maatregelen zullen nodig zijn.

Bijdragen aan nieuwe modellen

Urgenda heeft veel gebruik gemaakt van het zogenaamde Energie Transitie Model (ETM) van Quintel. We hebben daarbij het nut gezien van kwantitatieve data en het kunnen vergelijken van opties in uitstoot, geld, opbrengst en dergelijke. Iets dergelijks zou ook heel nuttig zijn op het gebied van landgebruik en vormen van biomassa (van voedsel tot bouw materiaal) en ook voor koolstof, wat voor veel zaken nodig is, waaronder als bouwstof voor chemische producten zoals plastics. Urgenda denkt en investeert mee in nieuwe modellen, samen met een reeks van andere partners.

Bijdragen aan boeken en andere publicaties en uitzendingen

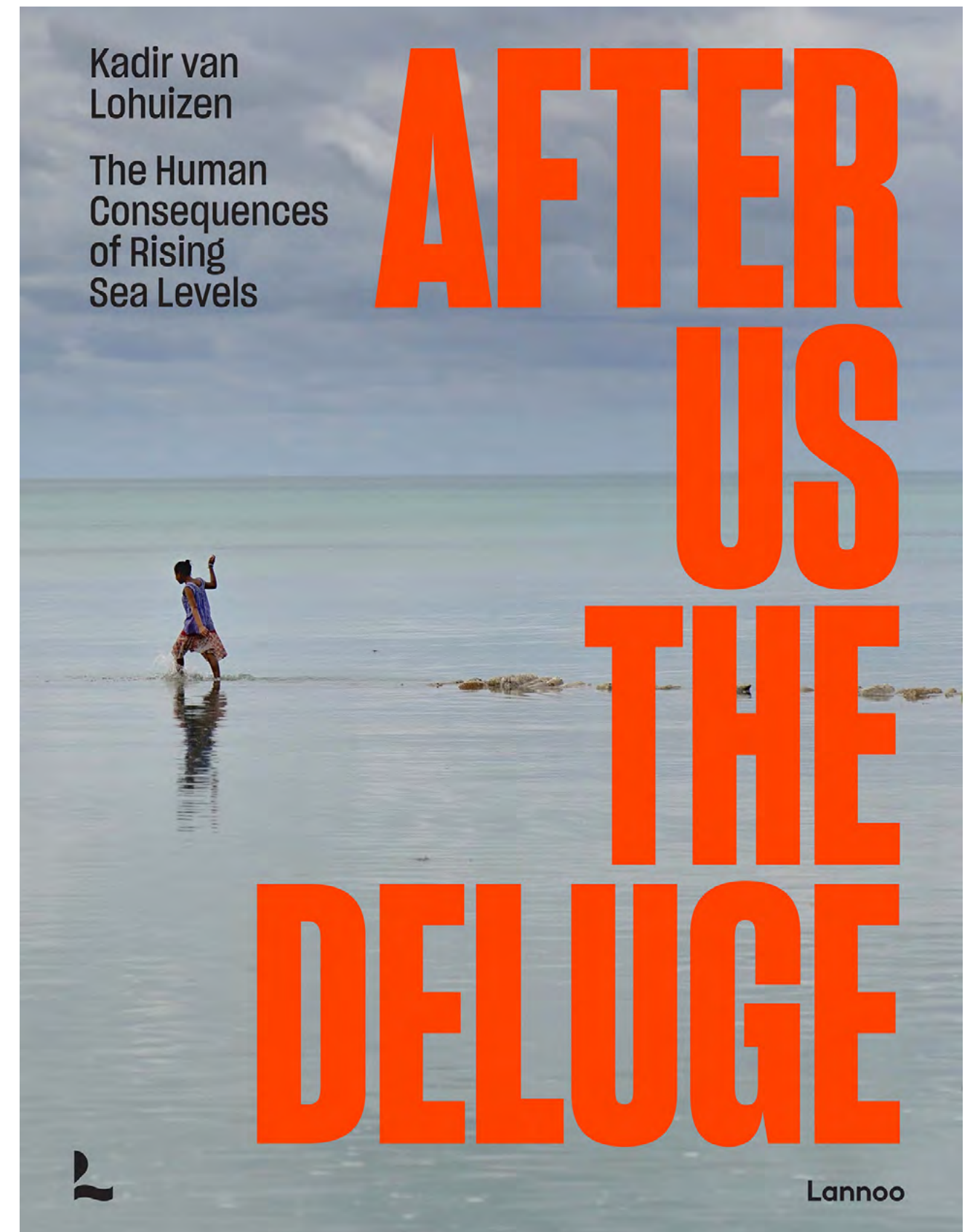
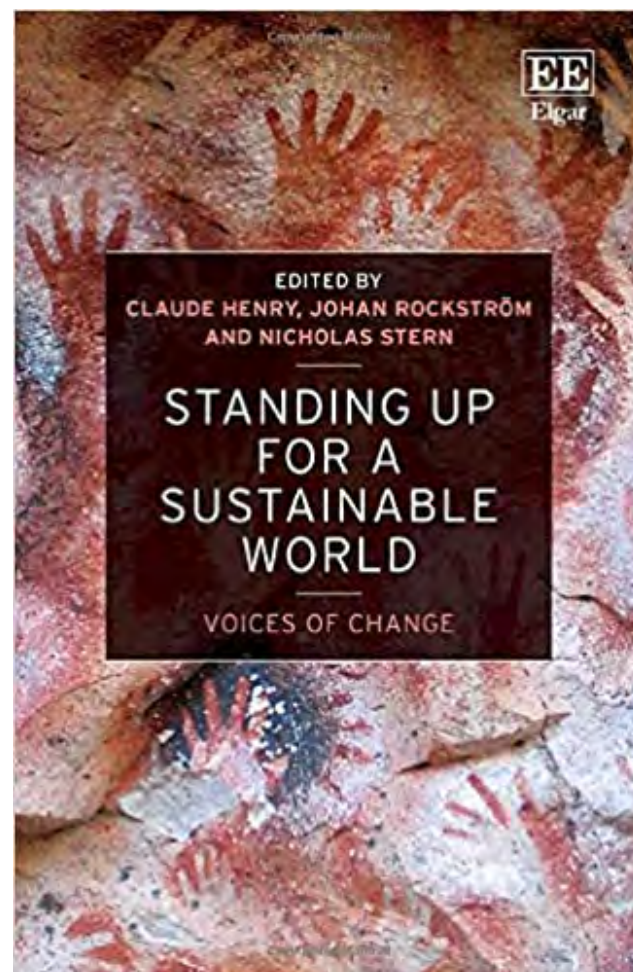
Urgenda schreef een hoofdstuk over de klimaatzaak in het boek van de bekende wetenschappers, editors en professoren Claude Henry, Johan Rockström en Nicholas Stern. Het boek getiteld 'Standing up for a Sustainable World – Voices of Change' beschrijft onder andere de rol van rechtszaken in de strijd tegen ontwrichtende klimaatverandering.

Ook in het boek van de bekende fotograaf Kadir van Lohuizen 'After Us the Deluge' nam Urgenda-directeur Marjan Minnesma het hoofdstuk over Nederland voor haar rekening.

Verder droegen we o.a. een hoofdstuk bij aan het boek 'Nu het nog kan' van Extinction Rebellion en aan het boek van de Jongeren Klimaatbeweging.

Daarnaast waren er in 2020 ook weer tientallen bijdragen aan columns, vlogs en blogs en artikelen voor bladen, radio-uitzendingen, bijeenkomsten in Pakhuis de Zwijger en krantenartikelen. Een bijzonder vermelding verdient nog de mooie Tegenlicht-uitzending in coronatijd met een uur interview met Marjan Minnesma.

Zij geeft daarnaast ook nog regelmatig gastcolleges aan vele universiteiten in Nederland en een enkele keer per zoom in het buitenland.

8. Personeel & organisatie

Team

Urgenda had in 2020 vanwege corona meer tijdelijke mensen dan normaal in dienst en ook meer stagiaires, afstudeerders en trainees, omdat veel mensen geen plek of geen werk hadden vanwege corona. Wij vonden het onze plicht om dit jaar dus wat meer mensen dan normaal aan te nemen.

Over het hele jaar waren er 24 verschillende mensen in dienst, meer of minder full time (11,8 fte) plus stagiaires en trainees en 2.400 vrijwilligers die meehielpen met Meer Bomen Nu. De kern wordt gevormd door de directeur en de senior medewerkers voor respectievelijk de klimaatzaak, de Waddeneilanden, energie, landbouw en biodiversiteit, zorg, de circulaire economie en het begeleiden van de grootouders. Naast deze personen zijn er drie vaste stafmedewerkers voor evenementen, communicatie en het secretariaat/financiën en enkele juniormedewerkers. Daarnaast waren er nog vele stagiaires en trainees die bij ons afstudeerden en/of veel leerden en ons tevens vaak ondersteunden bij diverse projecten. Met bijna alle oud-medewerkers onderhouden we goed contact en vaak zijn zij ook latere samenwerkingspartners. Naast de medewerkers met een dienstverband, werkt Urgenda samen met associates: vaak, maar niet noodzakelijkerwijs, oud-medewerkers.

Regiospinners

Urgenda werkt samen met zogenaamde regiospinners. Zij zijn niet in dienst van Urgenda, maar werken op projectbasis wel regelmatig met Urgenda samen. De regiospinner brengt binnen zijn of haar regio de duurzame koplopers in kaart, verbindt ze en steunt waar mogelijk met opschalen. Inmiddels werkt Urgenda samen met tweeëntwintig regiospinners uit bijna het hele land. Zij zijn de ogen en oren van onze organisatie in het land. In het coronajaar hebben we weer wat vaker samengewerkt en hebben sommigen ook meegewerkt bij de energiebesparingsprojecten.

9. Financiën

Urgenda heeft drie vormen van inkomsten. Ten eerste projecten waarvoor betaald wordt voor werk in uren dat Urgenda verricht tegen kostprijs. Voor een regiotour of een energieanalyse kan ook een gemeente of een provincie betalen. Dit is geen subsidie, maar gewoon een betaling voor een geleverde dienst. Urgenda draagt daar dan ook BTW over af (en kan die zelf meestal niet verrekenen, net als een particulier).

Ten tweede realiseert Urgenda veel activiteiten waarbij zij het doorgeefluik is voor derden, zoals bijvoorbeeld de crowdfunding voor de 1001 hectare kruidenrijk grasland. Van het opgehaalde geld wordt graszaad gekocht dat weer naar de boeren gaat. Middelen voor de Grootouders voor het Klimaat gaan ook naar hun activiteiten.

Tot slot zijn er verschillende donoren, van particulieren die elke maand 5 euro schenken tot een aantal strategische partners, die ons steunen vanwege het werk dat we doen vooraan de golf om Nederland versneld te verduurzamen. Ook daar vinden jaarlijks evaluaties en veranderingen plaats. Dat houdt ons scherp en zeer kostenbewust. De vaste lasten zijn laag. Urgenda wil graag een kleine compacte organisatie blijven, met een harde kern van maximaal 15 mensen (gemiddeld 13) en daar omheen samenwerkingspartners. Urgenda start ieder jaar veel nieuwe activiteiten, die doorgaans deels worden betaald door een reeks aan partners of opdrachtgevers.

Partnerships

Het streven van Urgenda is om met een kleine groep vooroplopende bedrijven strategische allianties aan te gaan. Met deze bedrijven wisselen we over en weer kennis uit en starten we vernieuwende activiteiten.

Urgenda kent vaak de koplopers en de nieuwste initiatieven en bevindt zich vaak vooraan de golf, daar waar nieuwe initiatieven, nieuwe bedrijfsmodellen en innovaties het licht zien. Veel koplopers en uitvinders op het gebied van duurzaamheid komen op Urgenda af voor steun. Dat is interessant voor de partnerbedrijven en leidt tot onderlinge discussies, gezamenlijke projecten of acties en geeft partners inzicht in zaken vooraan de golf.

Naast een inhoudelijke relatie, ondersteunen de bedrijven Urgenda ook met middelen. Dat kunnen uren zijn die ter beschikking worden gesteld en/of financiële middelen. De samenwerking met deze strategische partners wordt op maat ingevuld. In 2020 onderhield Urgenda zo'n strategische alliantie met ASN Bank, Alliander en Höcker advocaten. De laatste leverde samen met NautaDutilh ook een bijdrage in natura voor de cassatieprocedure en beide advocatenkantoren denken nog steeds mee met vervolgstappen in de klimaatzaak zolang de overheid nog niet het vonnis heeft uitgevoerd. Daar zijn we hen zeer dankbaar voor. De Fred Foundation steunt Urgenda, omdat zij het belangrijk vindt dat Urgenda ook werkt aan de zachtere kant van duurzaamheid, het bediscussiëren van wat waarde heeft, de beweging van onderop en het aangaan van het gesprek over een volhoudbare samenleving

met en vanuit verschillende groepen. Met de ASN Bank werkten we samen aan de Science Based Targets (SBT) en initiatieven die meer biodiversiteit opleveren, zoals MeerBomen.Nu en 1001 hectare.

Giften

Sinds de Klimaatzaak is het aantal mensen dat Urgenda een eenmalige of maandelijkse gift geeft toegenomen. Dat wordt zeer gewaardeerd.

Nationale Postcode Loterij

Sinds februari 2014 is Urgenda beneficiënt van de Nationale Postcode Loterij. Wij zijn heel gelukkig met de bijdrage van de Postcodeloterij omdat deze ingezet kan worden voor zaken waar moeilijk financiering voor te krijgen is. De Postcodeloterij geeft pas een jaarlijkse bijdrage als je zelf 1 miljoen euro hebt binnengebracht en wil nooit meer dan een derde van de totale jaarlijkse omzet vormen. Dat staat los van de extra projecten, waar soms speciale steun voor verkregen kan worden. In 2019 kreeg Urgenda een extra bijdrage voor een speciaal project wat in drie jaar wordt uitgegeven. Daar zijn we heel blij mee.

ACTIVA	31-12-2020		31-12-2019		PASSIVA	31-12-2020		31-12-2019	
<u>Vaste activa (boekwaarde)</u>					<u>Reserves (eigen vermogen)</u>				
Verbouwingen en inventaris	14.498		2.192		Overige reserves		932.230		676.179
		14.498		2.192					
					<u>Voorzieningen</u>				
<u>Financiële vaste activa</u>					Voorziening deelnemingen		81.243		
Deelneming				17.966					
					<u>Langlopende Schulden</u>				
<u>Vlottende activa (vorderingen)</u>					Vooruitontvangen bedragen		802.500		1.337.500
Debiteuren	30.922		125.401						
Belastingen en sociale lasten	12.834		0		<u>Kortlopende schulden</u>			26.330	
Overige vorderingen, vooruit betaald	179.611		239.189		Crediteuren	22.190		36.779	
					Belastingen en sociale lasten	31.683		438.116	
		223.367		364.590	Overige schulden, nog te betalen	367.729			
<u>Liquide middelen</u>		1.999.710		2.130.156			421.602		501.225
Totale activa		2.237.575		2.514.904	Totale passiva		2.237.575		2.514.904

BATEN	2020		2019		LASTEN	2020		2019		2018	
Baten uit eigen fondsenwerving	672.091		599.136		Personeelskosten	923.339		766.814		929.715	
Baten uit acties van derden	1.035.000		905.000		Huisvestingskosten	31.939		36.115		36.804	
Overheden	526.304		154.792		Kantoorkosten	54.259		55.417		76.977	
Overige projecten	75.242		127.823		Belastingen en Financiële kosten	46.522		42.152		112.073	
					Out of pocket kosten	996.527		797.261		1.159.042	
<u>Totale baten</u>		2.308.637		1.786.751	<u>Totale lasten</u>		2.052.586		1.697.759		2.314.611
<u>Saldo baten en lasten</u>		256.051		88.992							
<u>Bijdrage in natura</u>											
Höcker advocaten											

Urgenda is een algemeen nut beogende instelling (ANBI)